

CONCILIUM ROMANUM SUB S. STEPHANO CELEBRATUM.

EX LIBELLO SYNOD.

Σύνδος θεία καὶ ἱερὰ τοπικὴ; ἐν Ῥώμῃ συναθροισ-
θεῖσα, ὑπὸ Στεφάνου τοῦ ἱερομάρτυρος πάπα ἀποκη-
ρῦσασα τοὺς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνόδῳ παραλόγως ἐπι-
χειρήκοντας ἀναβαπτίζειν τοὺς ἐκ πάσης αἰρέσεως
προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

*Duo erant, inquit Augustinus in libro de unico Bap-
tismo, cap. 14, eminentissimarum ecclesiarum, Romanæ
scilicet et Carthaginensis, episcopi, Stephanus et Cypri-
anus, ambo in unitate catholica constituti. Erat ea tem-
pestate magnam schisma in Ecclesia propter doctri-
nam de rebaptizatione, quam olim Afri acceperant
ab Agrippino, Carthaginensi episcopo, et quam S.
Cyprianus admodum perveraciter defendebat. Tunc
papa Stephanus Romæ synodum provincialem collegit,
ut ait auctor Synodici; ubi cum cæteris quidem collegis
suis, ut loquitur Vincentius Lirinensis, sed tamen
præ cæteris in eam doctrinam invecus est. Denique,*

Synodus divina et sacra provincialis, Romæ col-
lecta a Stephano sancto martyre et papa; quæ eos
qui in Africana synodo sine ratione concesserant eos
rebaptizari qui ex quacumque hæresi ad catholicam
accederent Ecclesiam, abdicavit.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

ex ea synodo, ut apparet, celebrem epistolam ad
Africam misit; quæ sane nunc non exstat integra, sed
tantum definitio, quam in Epistola LXXIV ad Pompeium
nobis conservavit S. Cyprianus:

« Si quis ergo a quacumque hæresi venerit ad nos,
nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illi
imponatur in pœnitentiam; cum ipsi hæretici proprie
alterutrum ad se venientes non baptizent, sed com-
municent tantum. »

Itius Stephani epistolæ meminerunt Eusebius, lib.
VII, cap. 3, et Vincentius Lirinensis in suo Commoni-
torio.

CONCILIA CARTHAGINENSIA ⁽¹⁾.

CARTHAGINENSE CONCILIUM SUB CYPRIANO TERTIUM

ANNO POST CHRISTUM NATUM CCLIII HABITUM.

DE INFANTIBUS BAPTIZANDIS.

PROCEMIUM.

(Erasm., III, 3. Pamel., Rigalt., Baluz., LIX. Paris., LVIII.
Oxon., Lips., LXIV. Routh. Rel. Scrip. p. 74 et 116.)

Anno Christi 257 (2), persecutione cessante, ad
quassatam Ecclesiam componendam, Cyprianus ejus-
que collegæ episcopi Africanæ ecclesiæ, ex more con-
venerunt; partim ut rectam fidem et catholicam uni-
tatem conservarent, partim etiam ut collapsam eccle-
siasticam disciplinam restituerent, ac bonos mores
fidelium informarent. In hac synodo constitutum est
primo, ut diaconus ille, quem Rogatianus de proter-
via et conviciis sibi illatis coram Patribus concilii
denuntiaverat, aut absterneatur, aut, nisi peccatum
emendet, omnino deponatur. Idem de reliquis pro-
tervis et contumeliosis clericis constitutum esse vo-
lens: quia contumacia in clericis subjectis periculosa
sit, ex qua ut plurimum in hæresim prolabi consueve-

B runt. Verba Cypriani responsoria ad Rogatianum hac
de re scribentis hæc sunt: « Hæc sunt initia hæreti-
corum et ortus atque conatus schismaticorum male
cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo
tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur: sic
altare profanum foris collocatur, sic contra pacem
Christi et ordinationem atque unitatem Dei rebel-
latur. Quod si ultra te contumeliis suis exacerbaverit
et provocaverit, fingeris circa cum potestate honoris
tui, ut eum vel deponas vel absterneas. » Secundo hac
eadem synodo patres concilii intelligentes quod Ge-
minius Victor Christianus ex hac vita discedens For-
tunatum quemdam presbyterum testamento suorum
filiorum tutorem nominasset, atque ita, juxta de-
cretum concilii alicujus, olim hac de re in Africa sub
antecessoribus celebrati, pœnam excommunicationis
incurrisset; ipsum Geminium defunctum, eo quod
presbyterum a cultu Dei ad sæcularia avocasset, ex-
communicatum esse denuntiant; ideoque pro defuncto
sacrificium offerri, nomen apud altare nominari se-
vere admodum interdicitur; ipsumque antecessorum
suorum decretum hac synodali constitutione confir-
mant. Hæc constant ex Cypriani epistola 66, qua sic
ait: *Graviter commoti sumus, ego et collegæ mei, qui
presentes aderant, et compresbyteri nostri qui nobis as-
si debant, etc.* BERN. ANNO 257, L. N. 110 15 et 14. Il e

(1) Etsi quæ eo loci colligimus concilia Carthagi-
nensia non eamdem rebaptismatis quæstionem agita-
verint, cuncta tamen quasi in unum corpus edenda
esse autumavimus, ut pote iisdem fere temporibus,
sub eodem summo Pontifice, ab eodem Cypriano, ex
iisdem propemodum episcopis habita. EDD.

(2) Est hoc concilium Carthaginense in sub Cy-
priano ut admonet Harduinus, celebratum anno
Christi CCLIII; fictitum autem illud putat Pagius ad
ann. Chr. 254, n. 5; quem consule.

eodem concilio Baptismum infantulorum in casu necessitatis ante octavum diem accelerandum esse, ad quorundam dubitationem responsum esse videtur: maxime, quia concilium illud tempore Ecclesiae pacato celebratum, non sub Lucio, ut Veneta editio habet, sed potius circa initium Valeriani habitum fuisse, certo colligere liceat. Qualis illa de Baptismo infantulorum controversia fuerit, ex LIX epistola Cypriani ad Fidum presbyterum hic subjecta cognoscere licet.

CYPRIANUS ET CÆTERI COLLEGE QUI IN CONCILIO AFFUERUNT NUMERO LXVI, FIDO FRATRIS SALUTEM.

ARGUMENTUM. — *Patres africani pacem a Therapio temere concessam, ratam esse statuunt. — Infantium modo natorum Baptismus ab iisdem stabilitur. — Superstitiosus mos infantes ad osculum non admittere ante diem octavum notatur. — Nemo a Baptismo impediendus.*

LECTIONES VARIANTES.

^a Sic Lam. Bod. 1, 2. Ebor. NC. 1, 2. Ver. Benev. Victore quodam Impr. nup.

^b Consilio objurgare Therapium collegam nostrum deprecavimus NC. 2.

VARIORUM NOTÆ.

Synodica hæc Epistola. Hujus epistolæ mentio extat apud sanctum Augustinum in libro de Gestis Pelagii, cap. 11, et in libro quarto contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 8, et in sermone 294 novæ editionis. Meminit ejusdem etiam Hieronymus in Calce Dialogorum adversus Pelagianos. Vide librum Georgii Cassandri adversus Anabaptistas. BALUZ.

Numero LXVI. Videtur quod ante annotatum est ad Concil. II, p. 109. ROUTH.

Fido. Pamelius ait non potuisse se reperire quo in loco Fido fuerit episcopus, verisimile tamen esse fuisse vicinum Therapio, qui in synodo sancti Cypriani cognominatur a Bulla. (Vid. supra Concil. VII, p. 103.) Morellius putavit fuisse tantum presbyterum. BALUZ. — Ait Pearsonius in *Annal.*: « Dum illi in concilio erant, aliter sunt a Fido episcopo, ut videtur, scriptæ litteræ, » ad an. 255, sect. IX. ROUTH.

1. — *Victore quodam presbytero.* Rigaltius ait: *Iste Victor quondam in Ecclesia presbyter, male servata fide, Ecclesiam amiserat, et pacem. Itaque etsi pacem quomodocumque, hoc est præpropere Therapio festinatione recepisset, minime tamen locum in Ecclesia, hoc est presbyteri honorem receperat. Bene igitur, atque ex disciplina veteri, scripsit Cyprianus, de Victore quodam presbytero, qui nunc inter laicos communicabat Ecclesiae. Idem ergo Victor de laico presbyter, de presbytero lapsus, de lapsu pœnitens, de pœnitente laicus.* Supra observavimus non semper in Ecclesia obtinuisse, ut in clericis delinquentes, solum per depositionem ad communionem laicam animadverteretur. Constat Victorem Ecclesiam pulsam ad pœnitentiam eamque diutinam admissum. Licet vero synodo post reditum Cypriani secunda, lapsus ob persecutionem ingruentem indultum; tamen non ea mens patrum erat ut, pace restituta et nulla necessitate cogente, episcopus omnia pro arbitrio laxaret. Pacem nunc ecclesie redditam frequens synodus indicat. Fortunatianus lapsus quondam episcopus dicitur, statim Ep. LXV (al. LXIV). FELLUS. — Quamquam Pamelius agnoscat editiemes Manutii et Morellii istic habere quondam, magis tamen ei placuit lectio veterum editionum, in quibus scriptum est quondam, eam videlicet ob causam, ut ille ait, quod satis constat ex sequentibus adhuc vixisse Victorem presbyterum cum Cyprianus hanc epistolam scriberet. Quod est certissimum. Verum vox quondam non accipienda est in hoc loco tamquam intelligi deberet de homine defuncto, sed de eo qui cum pœnitentiam accepisset post

I. Legimus litteras tuas, frater charissime, quibus significasti de Victore, a quodam presbytero, quod ei, antequam pœnitentiam plenam egisset, et Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapio, collega noster, immaturo tempore et præpropere festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis movit, recessum esse a decreti nostri auctoritate, ut ante legitimum et plenum tempus satisfactionis, et sine petitu et conscientia plebis, nulla infirmitate urgente ac necessitate cogente, pax ei concederetur, sed librato apud nos diu consilio, ^b satis fuit objurgare Therapio collegam nostrum quod temere hoc fecerit et instruxisse ne quid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocumque a sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi concessam usurpare permisimus.

ipsam, dejectus erat de gradu presbyteri, sicut infra Epist. LXIV, pag. 110, legitur *Fortunatianum quondam apud vos episcopum.* Lectionem porro quam pos revocamus exhibent libri veteres et vetustissima hujus epistolæ versio Syriaca quam servat bibliotheca serenissimi Ducis Florentiæ, uti ego accipi a viro istius linguæ et bonarum litterarum peritissimo Eusebio Renaudotio. Sic in epistola Felicis Pape III, ad Acacium, *quondam episcopos, nunc vero honore et communione privatos.* Possunt reperiri plurima exempla similia. BALUZ. — Clericis haud liqui se qui pœnitentiam egissent, recipere locum suum in Ecclesia, satis ostendit Basilidis exemplum in litteris Synodicis proxime post has sequentibus commemoratum. Idemque nobis ioculantur cum Rigaltius etiam alibi in *Notis ad Cyprianum*, tum Albaspinæus *Observat. de Veteribus Eccles. Rit.* lib. II, cap. 34. et Binghamus *Antiquit. Eccles. Christ.* lib. II, c. 2, §§ 2 et 4. ROUTH.

Temere Therapio collega noster. Baluzius quidem duorum librorum veterum fide nixus, a quibus aberat vox *temere*, eandem ut a sciolo quodam sequentibus adjectam neglexit; quæ vero, ipso fatente viro clarissimo, in pluribus veteribus exemplaribus lectio inventa est, hanc ego minime eliminandam putavi, præsertim cum bene conveniret loco vocabulum. ROUTH. —

Therapio. Episcopus Bullensis in provincia proconsulari. Duplex autem fuit, ut alibi diximus, Bulla in ea provincia, una dicta simpliciter Bulla, cujus iste Therapio erat episcopus, alia Bulla regia. Concilio Carthaginiensi sub Genetio interfuit Epigonius, episcopus Bullensium regionum, collationi vero Carthaginiensi inter catholicos et donatistas Dominicus episcopus Bullensium regionum catholicus, et Felix Donatista, qui in gestis vocatur simpliciter episcopus Bullensis. BALUZIIUS.

Decreti nostri. Cons. prioris Epistolæ LIV. init. ROUTH.

Sine petitu et conscientia plebis. Hoc sæpissime dicit, *communicato etiam cum plebe concilio.* RIGALT.

Nulla infirmitate urgente ac necessitate cogente. Significari hoc loco Anglicus monet interpres duo pœnitentiæ laxamenta, quæ in duabus synodis concessa fuerant, quorum alterum permittebat absolutionem, quam clericam vocat, de vita periclitantibus, alterum ignoscebat pœnitentibus, ingruente persecutione et militantibus iniquis temporibus. ROUTH

II. Quantum vero ad causam infantum pertinet, A quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sint^a constitutos baptizari non oportere, et considerandam esse legem (*Gen. xvii, 12*) circumcissionis antiquæ, ut intra octavum diem eum qui natus est baptizandum et sanctificandum non putares, longe aliud in concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum nemo consensit, sed universi potius iudicavimus nulli homini nato misericordiam Dei^b et gratiam denegandam.

Nam cum Dominus in Evangelio suo dicat (*Luc. ix, 56*): *Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare*, quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest qui semel in utero Dei manibus formatus est?

Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum B sæcularium cursum accipere qui nati sunt incrementum videntur. Cæterum quæcumque a Deo fiunt Dei factoris majestate et opere perfecta sunt.

III. Esse denique apud omnes, sive infantes, sive majores natu, unam divini muneris æqualitatem

LECTIONES VARIANTES.

^a Quam nati sunt *Bod. 1, 2. NC. 1, 2. Ebor. Lin. Ben. Ver.*

^b Misericordis Dei gratiam *August.*

per infantem viduæ filium qui mortuus jacebat ita se Deum deprecans superstravit, ut capiti caput et faciei facies applicaretur, et superfusi Helisæi membra singulis parvuli membris et pedes pedibus jungerentur (*IV Reg. iv, 34*). Quæ res si secundum nativitatis nostræ et corporis inæqualitatem cogitetur, adulto et provento infans non posset æquari, nec coherere et sufficere possent parva membra majoribus. Sed illic æqualitas divina et spiritualis exprimitur, quod patres atque æquales sint omnes homines, quando a Deo semel facti sunt, et possit ætas nostra in^d incrementis corporis secundum sæculum, non secundum Deum habere discrimen; nisi si et gratia ipsa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium vel minor vel major tribuitur, cum Spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur. Nam (*Gal. ii, 6*) Deus ut personam non accipit, sic nec ætatem cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem.

^c Fides, eum Helisæus *Lam. NC. 1, 2.*

^d Nostræ in incrementis *Lam. Bod. 2.*

VARIORUM NOTÆ.

Baptizari non oportere. De Baptismo infantum vide Josephum Vicecomitem, lib. ii, cap. 1, de antiquis Baptistam Ritibus, et scripta Anglicana Buceri pag. 655, 667, 781. Vide etiam tractatum Florentii Conrii de Statu parvulorum sine Baptismo decedentium. BALUZ.

II.—*Quantum vero ad causam infantum pertinet.* Locutus insignis de Baptismo parvulorum contra Anabaptistas, cujus meminit etiam tom. ii, lib. de Lapsis. Eundem agnoscunt D. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi mistag.* i. Greg. Naz. *Orat. ii, in sanctum Lavacrum*: Chrys. hom. ad *Neophytos*, hom. ix, in *Gen.* et in *Psal. xiv*, ac Ambros. in *Lucam*. Eundem D. Aug. ab universa Ecclesia observatum fuisse testatur frequenter, præsertim autem Ep. 28, jam dicta et lib. iii, de peccat. Merit. et remiss., c. 6, 7, 8, 9, ubi totam fere hanc citat epistolam, quomodo etiam lib. iv, contra duas epistolas Pelag., c. 8, et lib. ii, contra Julian., c. 5. Confirmat eundem Baptismum hac sententia Cypriani et Collegarum D. Hieron., sub fine lib. iii, dialog. contra Pelagianos. Immo Concil. Milevit. can. 2, anathemate eum damnat, qui negat baptizandos parvulos recentes ab uteris matrum. Ante vero D. Cyprianum ejusdem mentionem disertis verbis reperire est, apud Origenem in *Levit.* hom. 8, in *Luc.* et in *Epist. ad Rom.*, cap. 6; Tertullianum lib. de Anima, Irenæum contra Hær. lib. ii, cap. 59; Justinum mart. quæst. 56. Clementem Romanum lib. vi, Constitut. Apost., cap. 11, et Dionys. Areop. ult. cap. Eccles. Hierarchie. Qui Dion. ad traditionem Apostolorum eum refert, ad quam eundem etiam refert Orig. in *Epist. ad Rom.* et D. Aug. lib. x de *Gen. ad litt.*, c. 23; et lib. ix, de *Bapt. contra Donat.* c. 24. PAMEL.

Sanctificandum. Ita omnes editiones ante Pamelianam et plerique libri veteres. Pamelius scripsit *sacrificandum*. Ita etiam Rigaltius, quamvis Gouliartius, repudiata lectione Pamelii, scripsisset *sanctificandum*. Hanc lectionem maluerunt Angli. Recte quidem. Est enim optima. Vide Epistolam 76, ad Magnum, pag. 152. 155. BALUZ.

In concilio nostro omnibus visum est. Augustinus lib. iv de *Bapt. contra Donatistas*, cap. 23, 24, infantium Baptismum traditioni apostolicæ adscribit, hanc regulam proponens: *Quod universa tenet*

Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur. Licet in concilio hoc Carthaginensi 66 episcoporum, omnibus visum sit nulli hominum nato misericordiam Dei et gratiam denegandam; hæc non ad pædobaptismum statuendum adducta qui olim obtinuit; sed ad Afrorum hæc in re judaizantium errorem repellendum vibrata, qui ad diem octavum, circumcisiuui olim præstitutum, ritum illum differendum censebant. FELLUS. — Notat Baluzius vocem deesse omnibus, quam valde superfluum appellat, in septem codicibus antiquis, exstare tamen ait apud Augustinum. Sed de inutilitate ejus mihi adhuc non constat. ROUTH.

Nulla anima perdenda est. Citat hunc locum sanctus Augustinus in epistola ad Hyeronimum de Origine Animarum. BALUZ.

Secundum dierum sæcularium cursum. Sic infra: *Secundum sæculum, non secundum Deum.* Nam apud Deum non est tempus. Dies agitur dicit sæculares, uti ab hominibus in sæculo numerantur.

RIGALTUS.

III.—*Viduæ filium.* Ita veteres editiones et omnes fere libri veteres. Pamelius edidit *viduæ Sunamitis filium* ex unico codice Anglicano, factus vocem *Sunamitis* desiderari in cæteris antiquis codicibus. Angli scripserunt *Sunamitis*. Ego sustuli hanc vocem, quam non dubito esse ex glossemate. Admoneo tamen me illam reperisse in quinque libris veteribus. BALUZ.

Inæqualitatem. Cæteræ edit. quas vidi omnes præter Benedictinam vel æqualitatem vel qualitatem habent, sed fortasse lectionem receptam in codicibus suis invenit Baluzius. Cæterum ænigmata isthæc ab insania illa prope absunt Origenis et aliorum quæ fidem historiarum sacrarum subvertere ausa est, ut mysticum adstrueret sensum libris sacris ROUTH.

Discrimen. Tres libri veteres habent *differentiam* vel *discrimen*, alius *discrimen*. Ex similibus fontibus, ut sæpe monuimus, orta sunt tot vocabula synonyma apud Cyprianum. BALUZ.

Præbeat patrem. Ita omnes fere libri veteres et omnes editiones. Atque ea lectio est optima. Nam

IV. Nam et quod vestigium infantis in primis partu sui diebus constituti mundum non esse dixisti, quod unusquisque nostrum adhuc horreat exoculari, nec hoc putamus ad cœlestem gratiam dandam impedimento esse oportere. Scriptum est enim (Tit. 1, 15): *Omnia munda sunt mundis*. Nec aliquis nostrum id debet horrere quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans a partu novus est, non ita est tamen ut quisdam illum in gratia danda atque in pace faciendi horrere debeat osculari, quando in osculo infantis unusquisque nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato et recens quodam modo exosculamur quando id quod Deus fecit amplectimur. Nam quod ^b in judaica circumcissione carnali octavus ^c dies observabatur, sacramentum est in umbra atque in imagine ante præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Nam qui octavus dies, id est, post sabbatum primus dies, futurus erat ^d quo Dominus resurgeret, et nos vivificaret et circumcissionem nobis spiritalem daret;

LECTIONES VARIANTES.

^a Recenter nato *August.* Recens nato quodammodo *Oxon*

^b Quando *Lam. N.C. 1. Bod. 2. Ebor.*

^c Circumcissione octavus *Lam. Bod. 2. N.C. 1.*

A hic dies octavus, id est, post sabbatum primus et dominicus, præcessit in imagine. Quæ imago cessavit superveniente postmodum veritate et data nobis spiritali circumcissione.

V. Propter quod neminem putamus a gratia consequenda impediendum esse ea lege quæ jam statuta est, nec spiritalem circumcissionem impedi carnali circumcissione debere, sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi, quando et Petrus in Actis apostolorum loquatur et dicat (*Act. x, 28*): *Dominus mihi dixit neminem hominem communem dicendum et immundum*. Cæterum si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset, magis adultos et proectos et majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis ^f delictoribus, et in Deum multum ante peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, et a baptismo atque a gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis

VARIORUM NOTÆ.

certum est Deum se omnibus hominibus æqualiter præstare patrem. Est enim pater noster, in primis vero eorum qui credunt in eum, eorum qui per eum sanctificati et gratiæ spiritualis nativitate reparati, filii ejus esse cœperunt, ut ait sanctus martyr libro *de Oratione Dominica*, pag. 206. Et tamen Pamelius magis probat conjecturam Costerii existimantis legendum esse *parem*; eamque conjecturam Pamelius, ut ipse ait, in sua editione possuisset, nisi contradicentes habuisset omnes libros manuscriptos et omnes editiones. Ego tamen vocem *parem* reperi in duobus codicibus antiquis. BALUZ.

IV. — *Adhuc horreat exoculari*. Rigaltius ait: Fidus, ad quem est hæc epistola Cypriani, horreat osculari recens natos infantes, cum suis impedimentis profusus utique et oblitus, indeque in octavum a partu diem differri Baptismum volebat. Horrorem discuit Cyprianus iisdem argumentis quibus Tertullianus Marcionis heresin confutavit exhorrentis fidei christianæ articulum quo Christum, Filium Dei, de Mariæ Virginis utero vere hominem natum asserimus. *Christus dilexit hominem illum in immunditiis, in utero coagulatum, illum perpendenda prolatum, illum per ludibria nutritum. Propter eum descendit, propter eum prædicavit. Tu hæc erubescenda illi facis quæ redemit? Tu exhorrescis in infante recentes adhuc Dei manus? Natura veneranda est, non erubescenda*. Hæc Rigalt. Totus hic apparatus ex Ethnica superstitione originem sumpsit. Macrobius, lib. 1, cap. 16: *Est, inquit, Nundinum Romanorum Dea, a nono die nascentium nuncupata quæ lustricus dicitur. Est autem dies lustricus quo infantes lustrantur et nomen accipiunt. sed is maribus nomen, octavus est feminis*. Dato infantes non ad osculum admittendos ante diem octavum, sequebatur utique non baptizandos; quilibet enim Christianus, fraternitatis jure ad pacis osculum admissus. FELLUS.

Sacramentum est. Pariter hujus typi meminit D. Augustinus contra Faustum Manich. lib. xvi, c. 29: *Tertio die resurgens, quem dominicum dicimus, qui post sabbatum numeratur octavus, etiam circumcissionem octavi diei ad se prophetandum pertinere declarat*. Et paulo post: *Quia ista resurrectio quæ credita est nos justificat, illa octavæ diei circumcissione figurata est*. FELLUS.

^d Primus futurus *Lam. Bod. 1.*

^e Neminem communem *Hod. 2.*

^f Delictorum *Thu. Corb.*

Veritate completum. Quidam libri veteres et editio Morellii habent *in veritate*. Quod potest esse melius. — BALUZ. Adde *editionem principem*. ROUTH.

Post sabbatum primus et dominicus. Magnum ante hos ducentos annos bellum cum maxima utrinque acerbitate gestum et pugatum est inter Paulum de Middleburgo, qui postea fuit episcopus Forosempronensis, Petrum de Rivo sacre paginæ professorem in academia Lovaniensi, et Thomam Bazin, episcopum Lexoviensem et dein archiepiscopum Casariensem, an die octava sabbati, id est die dominica, Christus resurrexisset. Tractatus Petri de Rivo editus fuit anno 1492, in urbe Lovaniensi, et Pauli adversus Petrum in libro sexto de Recta Paschæ celebratione. At tractatus Thomæ nondum editus habetur in bibliotheca regia. BALUZ.

V. — *Propter quod, etc.* Refert hunc locum sanctus Augustinus sermone 294, pag. 1193 novæ editionis. BALUZ. — Ibi S. Augustinus, vel alius quis, adduxit locum, hæc quidem præfatus: *Sanctus Cyprianus est, quem in manus sumpsi, antiquus episcopus sedis hujus quid senserit de baptismo parvulorum, immo quid semper Ecclesiam sensisse monstraverit, paululum accipite*. ROUTH.

A gratia consequenda Tres libri veteres præferunt *ad gratiam consequendam*. BALUZ.

Porro autem, etc. Totum hunc locum descripsit sanctus Hieronymus in fine libri tertii *adversus Pelagianos*. Sed apud Hieronymum legitur *remissio pro remissa*; et pro eo quod apud Cyprianum recte scriptum est *de ope nostra ac divina misericordia*, in Hieronymo habet *de ope nostra ad divinam misericordiam*. BALUZ.

Gravissimis delictoribus. Negatoribus, sacrificatis, libellatis. Delictores dicit eos qui fidem Christo datum deseruerunt, dereliquerunt. Observavimus supra ad Epist. LV (al. LVII) RIGALT. — At vero magis suadet illud, *si postea crediderint*, isthæc verba de hominibus christianam fidem amplexis, atque idcirco Baptismum petentibus, exponere, per quem quidem Baptismi ritum in nomine Divino celebratum peccata omnia remittit ac deleri credebat antiquitas. ROUTH.

Nisi quod secundum Adam. Vix alibi reperitur.

antiquæ primâ nativitate contraxit, qui ad remissam A peccatorum ^a accipiendam hoc ipso facilius accedit quod illi remittuntur, non propria, sed aliena peccata.

VI. Et ideo, frater charissime, hæc fuit in concilio nostra sententia, a Baptismo atque a gratia Dei, qui omnibus misericors et benignus et pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa universos observandum sit atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos et recens natos ^b observandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra ac de divina misericordia plus merentur quod in primo statim nativitatis suæ ortu plorantes ac flentes ^c nihil aliud faciunt quam deprecantur. Optamus te, frater charissime, semper bene valere.

CARTHAGINENSE CONCILIUM SUB CYPRIANO QUARTUM.

ANNO POST CHRISTUM NATUM CCLIV HABITUM.

DE BASILIDE ET MARTIALE HISPANIÆ EPISCOPIS LIBELLATICIS.

(Erasm., 1, 4. Pamel., Rigalt., Baluz., LXVII. Paris., LXVII. Oxon., Lips., LXVII. Routh. Rell. Scr., p. 77 et 122.)

PROŒMIUM.

Hoc concilium habitum est in Africa, anno Christi 258 ad instantiam Hispaniæ episcoporum, eo fine, ut de causa Basilidis et Martialis, Africanæ ecclesiæ iudicium cognoscerent. Causa talis erat: Basilides Legionensis et Martialis Asturicensis ecclesiæ episcopi, eo quod in persecutione fuissent lapsi, libellatici, qui nimirum privatim fidem abnegantes, publicum idolorum cultum pecunia redimissent, episcopali honore ad denuntiationem fidelium Hispanorum spoliantur, et in eorum locum Sabinus ac Felix substituuntur. Cessante persecutione, illi, sicut antea Fe-

LECTIONES VARIANTES.

^a Accipiendum Oxon.

^b Recenter natos Bod. 2. Lum

licissimus in Africa lapsus, absque ullo gradus et honoris dispendio ab Ecclesia recipi temerario ausu contenderunt: quo conatu cum frustrarentur, Felicemque cum Sabino in locum suum substitutos viderent, Basilides livore tabescens ad apostolicam sedem Romam se contulit; ibique se injuste sede privatum conquerens, Stephano Romano Pontifici supplicationem plurimis mendaciis refertam exhibet, ac per eam sedi ac honori pristino restitui suppliciter rogat. Quod cum episcopi Hispaniæ audissent, ipsi duo suspecti episcopi, Sabinus ac Felix, ad Africanam Ecclesiam ablegantur, et utrique litteræ ad Cyprianum reliquosque ejus ecclesiæ episcopos scriptæ communicantur, ut scilicet iidem episcopi libellaticorum duorum causam cognoscant ac dijudicent. Cyprianus B igitur cum legatos una cum litteris prædictis excepisset, collegas antistites convocat, et in eorum sacro concessu litteras ad se suosque collegas scriptas legi ac recitari, et ab iisdem legatis in concilium introductis suam ipsorum causam enarrari procurat. Quæ cum facta essent, hoc quod ab episcopis Hispaniæ de Basilidis et Martialis libellaticorum episcoporum depositione, et Sabini cum Felici suffeccionem constitutum fuerat, per Africanæ ecclesiæ episcopos illos, qui huic concilio interfuerant, confirmatum est; nimirum libellaticos omnes ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti, verum ab ordinatione clericali, atque sacerdotali dignitate recte prohiberi: hosce duos etiam sua episcopali dignitate recte spoliatos, Sabinum ac Felicem in locum ipsorum recte C suspectos esse. Quo testimonio habito, ipse Sabinus ac Felix, litteris Cypriani aliorumque episcoporum ad Stephanum et episcopos Hispaniæ scriptis communiti, Romam adnavigant, tum ut mendacia Basilidis

^c Ortu flentes Lam. Bod. 2. Lin. NC. 1, 2.

VARIORUM NOTÆ.

apud antiquos scriptores, locus ad confirmandum dogma de originali peccato, magis applicatus, et expressus. De veterum hac in causa placitis consulatur auctor *Historiæ Pelagianæ*, lib. II, qui tamen immerito sugillat Clementem Alexandrinum, quasi doctrinam de originali peccato non satis intellexisset, siquidem quæ *Stromat.* lib. III, ab ipso disputata sunt, adversus Enekratitas intentabantur, qui ferebant τὴν γένεσιν ἀπλῶς ἐπικατάρατον, ut ait Epiph. Porro asserebant Adamum damnatum. Iren. lib. I c. 50. FELL.—Hieronymus lib. III *adv. Pelag.* p. 515. et pluribus locis Augustinus auctoritatem harum litterarum Pelagiani, ut notavit Cellier, *Histoire Générale*, etc., vol. III, pag. 590, objecerunt. Extant autem præter hunc aliosque Cypriani locos insignia quadam de peccato originis in libro *De Habitu Virginum*, p. 180; atque adicio auctoribus illis veteribus, quos dogmatis hujus adduxit vindices eruditissimus Vossius in *Hist. Pelagiana*, lib. II, pag. 4, thes. 5, Theophilum Antiochenum, Tertullianum, (cujus tamen testimonium quoddam commemoratur in *Thesibus Theol. et Histor.* Disput. II ab eod. Vossio), Firmilianum, Hippolytumque, vetustissimos scriptores; nec dubito, quin horum dictis addi mereatur Clementis Romani illud in *Epistola ad Corinthios*, cap. XXXVIII. Carterum in *Epist.* 66, pag. 593, tom. II, ed. Benedictinæ Augustinus hæc scribit: *Beatus quidem Cyprianus non aliquod decretum condens*

novum, sed Ecclesiæ fidem firmissimam servans ad corrigendum eos, qui putabant ante octavam diem nativitatis non esse parvulum baptizandum, non carnem, sed animum dixit esse non perdendam, et mox natum rite baptizari posse, cum suis quibusdam coepiscopis censuit. ROUTH.

VI. — *Nativitatis suæ ortu plorantes.* Scriptores Ethnici infantium modo nato:um flentem, miseriarum sequentis vitæ omen putabant: Cyprianus pietati ascribit, et ceu precam inarticulatam formulam commendat. FELL.—Quidam ex patribus Antenicænis, cujus tamen nomen mea excidit memoria, recens, nato:um vagitus ad deplorationem peccati pœnæque originis suæ detorquet. ROUTH.

DE BASILIDE ET MARTIALE. Hæc epistola tot et tantas tamque inter se dissimiles habet variantes lectiones in antiquis exemplaribus et editionibus, ut mihi in illis colligendis et disponendis recte magnus labor insumendus fuerit, multum tædi devoratum. Annotandas enim arbitratus sum ut etiam multa et magna exempla darem audaciæ librariorum veterum, qui omnia licita et illicita ausi sunt in describendis sancti martyris operibus. Atque ut inde initium sumam ubi sunt scripta nomina episcoporum, sunt aliqui codices antiqui, sunt etiam aliquot editiones, in quibus ea desunt. In tribus antiquis codicibus, in quibus illa prætermissa, sunt legitur: *Cyprianus et ceteri episcopi presbyteris et diaconibus et plebibus in Hispania consistentibus.* In uno regio hæc tan-